

VÝSADKOVÉ JEDNOTKY ČS. ARMÁDY NA SLOVENSKU V ROKOCH 1950 – 1960

OLDŘICH VANĚK

VANĚK, O.: Parachute troops of Czechoslovak Army in Slovakia in 1950 – 1960. *Vojenská história* 2, 2, 1998, pp 62 – 86, Bratislava.

The study deals with the establishment and development of units and formations of airborne troops in Slovakia in the 50s, especially with their organizational development and deployment.

As a result of the Second World War, airborne troops were established, in spite of conflicting views about the usefulness of their employment, in most modern armies, including the Czechoslovak Army. Airborne troops were formed to accomplish the tasks at the enemy rear. The organization, preparation, training, armament and equipment had to correspond to this purpose.

The development of the organization and deployment changes within units and formations of the airborne troops were determined by economic and political conditions the development of the warfare due to the onset of the Scientific-Technical Revolution and the needs of the state defense.

The airborne troops, as a special section of the army, came into being in Czechoslovakia in 1948. The first airborne formation in Slovakia was formed in the spring of 1950. During the reorganization of the army in 1952, the bulk of Czechoslovak troops was concentrated in the Eastern part of Slovakia. At the beginning of the 60s, the deployment center of the troops moved to Moravia. In 1963, the airborne troops ceased to exist as a special branch of the army.

The build up, training and subsequent 10 years of operation of the airborne troops was a valuable experience which can be put to good use in the future development of the Slovak Army.

Military History. Slovakia. Parachute troops of Czechoslovak Army in 1950 – 1960.

Výsadkové vojsko ako samostatný druh vojska vzniklo v Československu v roku 1948. Prvý výsadkový útvar na Slovensku bol zriadený na jar 1950 a postupne sa na východe štátu sústredilo gro čs. výsadkového vojska. Na začiatku 60. rokov sa však dislokačné centrum vojska prenieslo na Moravu a v roku 1963 výsadkové vojsko prestalo byť samostatným druhom vojska. Dekáda, ktorú výsadkové jednotky prežili na Slovensku, je teda z hľadiska histórie výsadkového vojska mimoriadne dôležitá a významná – predstavuje ťažisko procesu ich výstavby, prípravy a života vôbec.

Sledovaná problematika v odbornej historiografii nie je veľmi frekventovaná a z pohľadu dejín Slovenska dosiaľ nebola spracovaná. Najucelenejšie sa objavuje len v V. zväzku *Vojenských dejín Československa* (Naše vojsko, Praha 1989), okrajovo je spomenutá v niektorých štúdiách, napr. Generál parašutistů od J. Šolca v *Historii a vojenství* 4/1996. Účelovo bola otázka výsadkového vojska spracovaná v publikácii *Bojové tradice čs. vojenských parašutistů* (P. Švrlo, Naše vojsko, Praha 1989).

Pramenná základňa je po rozdelení ČSFR diverzifikovaná na niekoľkých miestach. Vo Vojenskom historickom archíve v Prahe sa nachádza fond Veliteľstvo výsadkového vojska a pochopiteľne, ďalšie archívne pramene k tejto tematike sú v ďalších fondoch (MNO, hlavný štáb a p.). Vo Vojenskom archíve v Trnave je len fond 1391, ktorý sa týka jediného z útvarov výsadkovej brigády, dislokovanej na Slovensku. Archívne materiály ďalších útvarov výsadkového vojska zostali v českých archívoch.

KONCEPČNÉ PREDSTAVY VÝSTAVBY VÝSADKOVÝCH JEDNOTIEK A ICH REALIZÁCIA DO ROKU 1950

Ešte v lete 1945 sa velenie čs. armády začalo zaoberať myšlienkou budovania výsadkových jednotiek. V návrhu mierovej organizácie čs. armády z júla 1945 sa uvažovalo rámcovo s vytvorením výsadkovej brigády a v prípade vojny dokonca divízie. Základom koncepčných predstáv boli zovšeobecnenia vojnových skúseností. V tom čase ich najpregnantnejšie vyjadrovala

štúdia špkt. F. O. Mikscheho.¹ V nej boli rozpracované základné otázky organizácie, výstavby, výzbroje a použitia výsadkových jednotiek, označovaných ako „letecké výsadkové jednotky“.

Letecká výsadková divízia sa mala skladať zo štyroch hlavných častí: 1. veliteľstva divízie, 2. leteckej podpornej jednotky, 3. vlastnej výsadkovej jednotky, 4. leteckej dopravnej jednotky so stíhacou ochranou. Vlastné výsadkové jednotky boli rozdelené na ľahké a ťažké, pričom ľahké boli padákové a ťažké boli vysadzované z klzákov.

Základnou jednotkou organizačnej štruktúry bolo bojové družstvo parašutistov s 10 mužmi, rozdelené do troch rojov. Čatu, ktorá mala mať 40 mužov, tvorili štyri družstvá – tri bojové a jedno veliteľské. Tri čaty tvorili ľahkú výsadkovú rotu. Ťažká výsadková rota mala štyri čaty – štvrtá čata bola vyzbrojená sprievodnými zbraňami vysadzovanými z klzákov.

Ľahký prápor parašutistov mal tri roty s tromi čatami. Ťažký výsadkový prápor mal tri ťažké roty. Tri prápory tvorili výsadkovú brigádu. Letecká výsadková divízia mala mať tri brigády: prvú ľahkú (padákovú), druhú a tretiu ťažkú. Divízia mala dva delostrelecké oddiely 75 mm horských kanónov (24 kusov) a jeden oddiel protiletadlového delostrelectva s kalibrom 20 mm (12 kusov), spojovaciu rotu, ženijnú rotu, prieskumnú rotu a nevyhnutné služby.

Okrem toho do organizácie divízie patrila dopravná flotila, ktorá sa skladala z piatich brigád: prvé tri mali dopravovať parašutistické jednotky, štvrtá bola zásobovacia a piata predstavovala operačnú zálohu. Každá brigáda mala niekoľko perutí, ktoré sa ďalej delili na letky (4 až 5). Napokon letka sa členila na 3 až 5 „vzdušných vlakov“ (t. j. 2 – 3 klzáky za vlečným lietadlom ako základná dopravná jednotka).

Perute mali byť trojakého druhu: 1. ľahké na dopravu divízneho a brigádnych veliteľstiev a divíznych jednotiek; 2. na dopravu výsadkových jednotiek; 3. špeciálne na dopravu ťažkých zbraní a materiálu.

Okrem toho dopravnú flotilu ďalej tvoril dopravný štáb, ľahká dopravná perut', pozorovacia letka, dielenské, spojovacie, ženijné a zásobovacie jednotky.

Takto organizovaná výsadková divízia mala mať 6700 mužov vyzbrojených 4200 puškami, 2500 samopalmi, 250 ľahkými a 84 ťažkými guľometmi, 90 protitankovými puškami, 48 mínometmi s kalibrom 50 mm a 81 mm, 36 protitankovými kanónmi, 24 poľnými delami a 12 protiletadlovými kanónmi. Dopravné jednotky mali mať 404 až 480 dopravných lietadiel, 1212 až 1440 klzákov s dopravnou kapacitou 2000 až 2400 ton a 6 pozorovacích lietadiel.

Názory špkt. F. O. Mikscheho boli iba jedným z inšpiračných zdrojov, keď hlavný štáb začal na jeseň 1945 pracovať na štúdiu a návrhoch koncepcie budovania výsadkového vojska v čs. armáde. Nezávisle od seba na úlohe pracovali veliteľstvá letectva a pechoty hlavného štábu ministerstva národnej obrany.

Veliteľstvo letectva na začiatku novembra 1945 navrhlo organizovať „airborne“ jednotky v Žatci (s Ústredným výcvikovým strediskom) pre vojsko vtedy označované ako vzdušná pechota. Svoj návrh veliteľstvo letectva predložilo náčelníkovi hlavného štábu na začiatku januára 1946.

Na veliteľstve pechoty bola v apríli 1946 vytvorená dvojčlenná prípravná skupina „jednotiek dopravovaných vzduchom“ v Miloviciach (brig. gen. Vladimír Příkryl a plk. K. Paleček). Jej úlohou malo byť ďalšie rozpracovanie koncepčných otázok budovania výsadkového vojska, MTZ a štúdium skúseností. Ich koncepcia predpokladala vybudovať padákovú výsadkovú brigádu, určenú na operačno-taktické použitie, a neskôr ešte údernú výsadkovú brigádu, určenú na diverznú a sabotážnu činnosť v tyle.

Armádny poradný zbor (konzultačný orgán MNO) v marci 1947 odporučil, aby plán výstavby československej armády rátal s dvoma paradesantnými brigádami a aby k 1. 10. 1947 boli 2 percentá nástupného ročníka vojakov v základnej službe pripravené ako jadro pre budovaný výsadkový prápor.

¹MIKSCHÉ, F. O.: Parašutisté. Naše vojsko, Praha 1947

Špkt. F. O. Miksche bol počas druhej svetovej vojny pracovníkom čs. ministerstva národnej obrany v Londýne.

V máji 1947 bola v rámci veliteľstva pechoty vytvorená skupina výsadkových jednotiek. Jej poslaním bolo vybudovať takú jednotku, ktorá by v prípade vojny bola schopná plniť viacero špeciálnych úloh vrátane partizánskej vojny.

Prvý výsadkový prápor vznikol 1. 10. 1947.² 71. peší prápor „Čs. parašutistov“ bol dislokovaný v posádkach Zákupy, Stráž p/R. a Kumr (t.j. Hradiště). V jeho príprave dominovali vojnové skúsenosti, získané Zvláštnou skupinou „D“ 2. oddelenia MNO v Anglicku.³ Prápor až do polovice januára 1949 plnil skôr úlohu strediska na prípravu veliteľov a inštruktorov ako bojového útvaru.⁴

Dňa 15. 8. 1948 boli výnosom MNO č. 31/1948 výsadkové jednotky vyňaté z podriadenosti Veliteľstva pechoty HŠ MNO a bolo vytvorené *výsadkové vojsko* ako samostatný druh vojska,⁵ ktoré sa malo skladat' z padákových a klzákových jednotiek, jednotky pilotov klzákov a tylových jednotiek.⁶ Do toho času jestvujúca Skupina jednotiek dopravovaných vzduchom bola tak vyňatá z podriadenosti veliteľstva pechoty a osamostatnila sa ako veliteľstvo zbrane pri hlavnom štábe. *Veliteľstvo výsadkového vojska* bolo zriadené 11. augusta 1948 podľa čj. 10843 dôv. hl. št. 4. odd. 48. Jeho veliteľom sa stal plk. Karel Paleček a náčelníkom štábu mjr. gšt. Rudolf Krzák.⁷

Koncepcia organizačnej štruktúry výsadkového vojska⁸ v tom čase vychádzala z predstavy, že Veliteľstvu výsadkového vojska bude podriadená jedna výsadková divízia a výsadkové učilište. V tejto organizácii výsadkovú divíziu mali tvoriť: výsadková brigáda, padákový prápor na osobitné úlohy, úderný výsadkový prápor, podporné delostrelectvo, prieskumné a spojovacie jednotky.

Výsadkové jednotky sa mali používať buď ako tzv. organické výsadky, alebo ako tzv. neorganické výsadky. Organické výsadkové jednotky (t. j. celé jednotky a útvary) mali plniť úlohy takticko-operačných výsadkov do tyla nepriateľa, pričom rádiovéj rote bolo prisudzované spravodajské poslanie, kým údernej rote diverzné a deštručné úlohy. Neorganické (malé, stredné, veľké) výsadky mali plniť diverzné, spravodajské, sabotážne, subverzívne a partizánske úlohy. S takými predstavami korešpondovala aj orientácia výcviku.⁹

²VHA Praha, f. MNO/VVV, 1948, kr. 122, zl. 38/1/1.

³Do konca roka 1948 bolo vykonaných 1800 zoskokov. VHA Praha, fond MNO-HŠ-VVV, 1949, kr. 169, čj. 10138 Taj. výs. 49.

⁴Na jeseň 1948, po splnení úloh plánu výcviku, ktorý vyvrcholil niekoľkodňovým rotným cvičením s prechodom na partizánsky spôsob boja, výsadkový prápor dosiahol plnú bojaskopnosť. Keď 15. 1. 1949 vstúpila do platnosti prvá organizácia výsadkového vojska, ppr 71 sa preformoval tak, aby z jeho zložiek mohlo byť postavené výsadkové učilište. Učilište bolo napokon zriadené výnosom MNO čj. 1766 Taj. hl. št./4. odd. 1948 k tomu istému dňu.

VHA Praha, fond MNO-HŠ-VVV, 1949, kr. 169, čj. 10148 Taj. výs. 49.

⁵VHA Praha, f. MNO/VVV, 1948, kr. 122, zl. 38/1/1 – 4.

⁶VHA Praha, f. MNO-HŠ-VVV, 1949, kr. 169, čj. 10148 Taj.

⁷VHA Praha. Sborník důvěrných výnosů MNO, č.31/1948, čl.233.

⁸Výsadkové učilište, ktorému velil bývalý veliteľ práporu 2. čs. paradesantnej brigády v ZSSR mjr. Oldřich Talášek, malo pri založení organizáciu znázornenú na schéme 18.

VHA Praha, fond MNO-HŠ-VVV, 1950, kr.690, čj. 2095 Taj 1950.

⁹VHA Praha, fond MNO/VVV, 1948, kr.122, zl. 24/5

Veliteľstvo výsadkového vojska dbalo, aby výcvik prebiehal v podmienkach veľmi blízkych skutočnej bojovej situácii. Svedčia o tom vyhodnotenia zimných cvičení z rokov 1949 a 1950.

Napríklad na zimnom cvičení v roku 1950 sa zúčastnil jeden kompletný výsadkový prápor v sile 1200 mužov a tzv. neorganizované výsadky (3 spravodajské skupiny, jedna úderná a jedna záškodnícka skupina) v sile 7 dôstojníkov a 64 vojakov. VHA Praha, fond MNO-HŠ-VVV, 1950, kr.690, čj. 12 505.

Na cvičení 2. divízie SNP (teda bývalej 2. čs. paradesantnej brigády v ZSSR), ktorej velil brig. gen. Bohumír Lomský, sa celý týždeň zúčastňovala výsadková čata. Denne vykonávala dve až tri záškodnícke akcie v podmienkach blízkych skutočnému boju.

Okrem konštatovania dobrej vycvičenosti výsadkárov sa urobili aj zovšeobecňujúce závery. Upresnilo sa, že výsadková operácia má najmenej štyri obdobia: 1. prípravu výsadkovej operácie, 2. dopravu a pristátie výsadku, 3. bojovú činnosť výsadku, 4. spojenie výsadku s vlastnými jednotkami. Vysadenie alebo vyloženie výsadku sa uskutočňovalo buď sústredene, alebo rozptýlene.

VHA Praha, fond MNO-HŠ-VVV, 1950, kr. 690, čj. 12 572.

Krátko po tom bol rámec organizačnej výstavby výsadkovej divízie rozšírený. Jej veliteľstvu podliehali tri výsadkové brigády, každá s troma výsadkovými prápormi, sprievodnými zbraňami (delostrelectvo, spojovacia, ženijná, prieskumná a vytyčovacia čata, sčasti padákové, sčasti prepravované klzákmi), ťažké zbrane prepravované klzákmi a logistická časť sčasti padáková, sčasti dopravovaná klzákmi.

Rámcovú organizáciu výsadkového vojska dopĺňali tri úderné prápory, padákový prápor na osobitné účely a dve brigády dopravované vzduchom.

Koncepcia výstavby a prípravy vojska zostala viac-menej bez podstatných zmien a plán výstavby výsadkových jednotiek¹⁰ z roku 1948 odrážal určitú zotrvačnosť, keď predpokladal do konca roka 1953 vybudovať výsadkovú divíziu, úderný prápor, výsadkový prápor osobitného určenia. Výsadkové učilište v tom čase tvorili: výsadková škola v Stráži p/R., padáková škola v Hradčanoch (Kumr) a baliaca stanica v Borečku.

Mierová organizácia rátala s divíziou, ktorá mala iba jednu brigádu. Vo vojnovnej organizácii sa uvažovalo o divízii s tromi brigádami a hlavnou výcvikovou základňou.

Naplnenie plánu výstavby výsadkových jednotiek v časovej postupnosti znamenalo: v rokoch 1948 – 1949 vycvičiť inštruktorov pre druhý padákový prápor a splniť nábor dobrovoľníkov pre tento prápor; v období rokov 1949 – 1950 okrem náboru postaviť tretí padákový prápor a káder pre prápor osobitného určenia; a napokon pre roky 1950 – 1953 sa predpokladalo, že každý prápor vytvorí základ brigády, káder úderného práporu vycvičí ďalší úderný prápor a dve horské brigády budú precvičené na brigády dopravované vzduchom.¹¹

Vítazom krátkeho súperenia koncepcií Veliteľstva pechoty a Veliteľstva letectva hlavného štábu na vytvorenie výsadkového vojska čs. armády, ktoré ukončil výsledok politického boja z februára 1948, bola napokon úplne nová koncepcia. Pregnantne to vyjadril nový náčelník štábu Veliteľstva výsadkového vojska pplk. Alexander Kováč: Najboľavejšou stránkou budovania výsadkového vojska bolo, že „doterajšie smernice vydali napospol *Angľani*“, a preto je nevyhnutné odstrániť zo života „všetky prvky západníckeho systému“ a zaviesť sovietske metódy.¹²

Bolo však jasné, že najmä po materiálnej stránke bude realizácia týchto koncepčných predstáv mimoriadne náročná. Okrem rozmanitého, prevažne trofejného materiálu výsadkárom úplne chýbali zodpovedajúce pozemné dopravné prostriedky, letecké dopravné prostriedky, ale aj špeciálne zbrane a iná bojová technika. Ako sa ďalej ukázalo, ich vývoj podľa požiadaviek výsadkového vojska a následnú výrobu čs. priemysel nebol schopný v plnej miere realizovať.

ORGANIZAČNÝ A DISLOKAČNÝ VÝVOJ VÝSADKOVÝCH JEDNOTIEK NA SLOVENSKU V ROKOCH 1950 – 1960

Po zmenách v čs. armáde v roku 1949 minister národnej obrany 27. 6. 1950 schválil celkovú reorganizáciu armády, ktorá sa mala uskutočniť v priebehu niekoľkých rokov v troch základných etapách. Avšak už 31. 10. 1950 vydalo ministerstvo novú smernicu s tým, že reorganizáciu armády treba dokončiť do 31. 12. 1950. Základným dôvodom bolo rozhodnutie stranického vedenia štátu z februára 1950 o zrýchlení tempa výstavby armády, o jej rozsiahlej reorganizácii, redislokácii a prezborení.

Novým veliteľom výsadkového vojska sa (po zatknutí brig. gen. K. Palečka a jeho náčelníka štábu pplk. gšt. R. Krzáka 19. 11. 1949) stal pplk. Alexander Kováč, náčelníkom štábu mjr. Ján Čaplovič. Začalo sa formovanie výsadkového zväzku (dva výsadkové prápory, delostre-

¹⁰VHA Praha, fond MNO/VVV, 1948, kr.122, zl.24/5.

¹¹Tamže.

¹²VHA Praha, f. MNO-HŠ-VVV, 1950, kr. 691, čj. 13150 Taj.

lecký výsadkový oddiel, jednotky bojového zabezpečenia) a rávalo sa s vytvorením ďalšieho úderného výsadkového práporu.

V rámci uvedených zmien bol vytvorený ďalší výsadkový prápor – prvý na Slovensku. 65. výsadkový prápor vznikol 15. 3. 1950 likvidáciou pešieho práporu 65 Olomouc (k 1. 3. 1950)¹³, o čom rozhodla porada na MNO-HŠ/VVV 20. 2. 1950. Formovanie práporu začalo v posádke Hradčany po uvoľnení dôstojníkov ppr 65¹⁴ podľa výnosu MNO-HŠ/4.odd. čj. 305/T hl.št. 1950 s tým, že dňom 15. 3. 1950 bude prápor postavený v Žiline. Za veliteľa práporu bol ustanovený mjr. Miroslav Kňourek.¹⁵

Organizačná štruktúra 65. výs. bola stanovená výnosom MNO-hl.št. výs. voj. čj. 12547/7.50¹⁶ a je zobrazená na *schéme 1*.

Prápor niekoľkokrát zmenil posádku. Ešte na jar 1950 bol dislokovaný v posádke Žilina,¹⁷ no výnosom MNO čj.1495 hl. št./4.odd 1950 bolo rozhodnuté premiestniť ho do posádky Trenčín do 1. 10. 1950.¹⁸ Redislokácia sa uskutočnila v priebehu augusta 1950, ale už v novembri 1950¹⁹ Veliteľstvo 2. VO určilo preň novú posádku v Prešove a Sabinove v kasárni J. Jiskru z Brandýsa a v Štefánikových kasárňach.²⁰

Výcvik výsadkových jednotiek sa podľa plánov bojovej a politickej prípravy vojsk skladal z morálno-politickej výchovy, telesnej výchovy, prípravného a bojového vzdušného výcviku, technického výcviku (ktorý zahŕňoval náuku o zbraniach, streľbu, boj z blízka, ženijný výcvik, výcvik v ničení a rozpoznávanie lietadiel), prípravného bojového výcviku, bojových cvičení a partizánskeho výcviku. Najväčšia pozornosť bola venovaná bojovým cvičeniam, streľbe, vzdušnému výcviku a partizánskeho výcviku.²¹

Špeciálny výsadkový výcvik sa skladal:

- z výcviku odvahy, zručnosti, tvrdosti, zdatnosti a odolnosti s cieľom samostatne plniť úlohy v nepriateľskom tyle bez cudzej pomoci.
- z výcviku na prekážkovej dráhe, prekonávania prírodných prekážok, vodných tokov, skál, hustého lesného porastu a pod.
- z technického vzdušného výcviku, ktorý predstavovali nácvičky a zoskoky padákom. Veľká pozornosť bola venovaná životu v prírode (prežitiu).
- z vlastného prípravného a bojového vzdušného výcviku
- z vlastného bojového výcviku²².

Výcvik bol rozdelený na výcvikové obdobia:

Obsahom 1. obdobia bol zjednocovací výcvik v jednotke, v 2. období to bol vzdušný výcvik, v 3. období prebiehal výcvik čaty, kým v 4. období výcvik roty, resp. súčinnosťný výcvik. V 5. období prebiehali sústredenia a zimné cvičenia, súčinnosťné cvičenia s inými druhmi vojsk a obsahom 6. obdobia bolo vyhodnotenie výcvikovej zdatnosti, cvičiteľské kurzy, príprava na príjem nováčikov, výber 1. ročníka do výsadkového učilišťa a i.

Príprava nepravidelných výsadcov trvala 27 – 30 týždňov (teda 1046, resp. 1039 hodín), vyučovalo sa 44 predmetov a výcvik sa delil na a) všeobecný, b) špeciálny a c) záverečný.²³

Ako príklad možno uviesť obsah výcviku 65. výsadkového práporu v letnom výcvikovom období roku 1951, ktoré bolo rozdelené na tri etapy, každá v trvaní 1 mesiac a 10 dní.

Obsah I. etapy tvorila príprava roty.

¹³VHA Praha, f. MNO, 1950, kr. 13, čj.305/Taj. hl. št.-4. odd. 1950.

¹⁴VHA Trnava, f. 1391, 1950, kr. 3. Důvěrný rozkaz č. 1.

¹⁵Tamže.

¹⁶VHA Trnava, fond 1391, kr. 3, Důvěrné rozkazy 1950.

¹⁷VHA Trnava, fond 1391, kr. 1 Vojenská kronika č. 516.

¹⁸VHA Trnava, fond 1391, kr. 2 čj.13479 Taj. hl.št.(výs. 1950).

¹⁹VHA Trnava, fond 1391, kr. 1 Vojenská kronika č. 516.

²⁰VHA Trnava, f.1391, kr.2. V2.VO čj. 25.139/Taj.-Om-1-1950).

²¹VHA Praha, fond MNO-HŠ-VVV, 1950, kr. 691.

²²VHA Praha, fond MNO-HŠ-VVV, 1950, kr. 690.

²³VHA Praha, fond MNO/VVV, 1949, kr. 169, čj. 10130 Taj. 1949.

V II. etape bolo na taktickú prípravu práporu určených 89 hodín. Konali sa taktické cvičenia s bojovou strelbou na témy Útok výsadkového práporu na nepriateľa, ktorý urýchlene prešiel do obrany, Činnosť posilneného výsadkového práporu pri dobýjaní prepravy a jej udržanie do príchodu vlastných pozemných síl, Vysadenie práporu vo výsadkovej operácii (dobýjanie letiska), Výsadkový prápor v pohyblivej obrane, Výsadkový prápor pri rušení nepriateľského velenia, ničenie komunikačných zariadení, spojovacieho vedenia a tylu nepriateľa, Výsadkový prápor za pochodu v tyle nepriateľa a pri prekonávaní vodnej prekážky.

III. etapa bola vyhradená na dokončenie vzdušného výcviku a na praktické zoskoky. Konalo sa cvičenie s bojovými zoskokmi, niekoľkodňovými presunmi v tyle nepriateľa.

Vývoj výsadkového vojska v rokoch 1951 – 1953 bol v znamení koncepcie urýchleného budovania mohutnej armády. Výsadkové vojsko v tom čase predstavovalo jedno percento celkového počtu armády a investície do jeho výstavby v prvom päťročnom pláne predstavovali 182,5 mil. korún. V októbri 1951 bol vytvorený 172. mechanizovaný výsadkový prápor v Košiciach a Sabinove a 173. výsadkový delostrelecký oddiel. Ešte v júni bol vybudovaný ústredný výsadkový sklad a pokračovali vnútorné reorganizácie v jestvujúcich jednotkách a útvaroch.

Hlavné zmeny sa však udiali v roku 1952. Mjr. M. Kričfaluši 2. februára predložil materiál, v ktorom konštatoval: „Výsadkové a desantné vojsko bolo donedávna organizované neúčelne. Jeho organizácia nevyplývala z úloh, ktoré má plniť v prípade jeho použitia“ a náčelníkovi generálneho štábu predložil návrh na novú organizáciu výsadkového vojska.²⁴

Nová organizácia predpokladala vznik nových útvarov, predovšetkým veliteľstva a štábu výsadkovej brigády, vrátane štábnych a brigádnych jednotiek v čase od 1. 5. do 1. 10. 1952. Do tohto termínu mali 65. a 71. výsadkový prápor prejsť vnútornou reorganizáciou, 172. mechanizovaný výsadkový prápor mal byť reorganizovaný na výsadkový prápor, 173. výsadkový delostrelecký oddiel reorganizovaný a doplnený podľa nových tabuliek. Podobným vývojom mala prejsť aj ženijná rota výsadkovej brigády. V rokoch 1953 a 1954 návrh predpokladal postaviť ďalší úderný prápor, ktorý mal byť zaradený do zostavy výsadkovej brigády. S jeho výstavbou však generálny štáb nesúhlasil.

Reorganizácia výsadkového vojska bola napokon nariadená výnosom ministra národnej obrany²⁵ čj. 001045/OMS z 10. 4. 1952. Ukončiť sa mala do 15. 11. 1952, no ešte v septembri neboli schválené nové tabuľky mierových počtov. Výsadkové vojsko po reorganizácii mali tvoriť: veliteľstvo výsadkovej brigády v Prešove, 65. výsadkový prápor v Prešove (521 mužov), 71. výsadkový prápor v Zákupoch (521 mužov), 172. mechanizovaný výsadkový prápor v Sabinove (286 mužov), ústredný výsadkový sklad Košice (8 mužov), vojenský výcvikový tábor v Kamenici n/C. (56 mužov) a Výsadkové učilište v Stráži pod Ralskom (128 mužov stáleho stavu, 60 žiakov ŠDZ a 62 frekventantov rôznych kurzov).

Návrh mierovej organizácie výsadkového vojska z 20. 8. 1952²⁶ predpokladanú organizáciu spresňoval. Vrcholným riadiacim orgánom bolo Veliteľstvo výsadkového vojska na MNO (2 generáli, 18 dôstojníkov a 4 občianski zamestnanci). Prípravu kádrov malo zabezpečovať výsadkové učilište²⁷ (128 mužov stáleho stavu), ktoré tvorili: veliteľská rota, výcviková rota, balónová rota, padáková stanica, škola dôstojníkov v zálohe a rôzne kurzy. Učilište malo byť podľa návrhu Veliteľstva výsadkového vojska redislokované zo Stráže p/R. do Košíc. S tým však generálny štáb nesúhlasil a nariadil učilište preložiť do Prešova. V Košiciach, naopak bolo umiestnené Výcvikové výsadkové stredisko.

Materiálnu základňu vojska predstavovali: výskumná stanica a opravovňa padákov na Borečku a ústredný výsadkový sklad v Košiciach s pobočkou v Čeladnej.

²⁴VHA Praha, fond MNO-VVV, 1952, kr. 113, 38/1/2.

²⁵Tamže.

²⁶VHA Praha, fond MNO-VVV, 1952, kr. 113, 48/1/2 – 27.

²⁷VHA Praha, fond MNO-VVV 1952, kr. 114, 77/2/1 – 9.

Bojové jednotky boli súčasťou výsadbkovej brigády, ktorá mala podľa nových tabuliek organizáciu a počty, ako ich nájdeme na *schéme 2*.

Výsadbková brigáda mala 2481 mužov (pri naplnení brigádnej výsadbkovej školy žiakmi až 2781 mužov).

Tri výsadbkové prápory výsadbkovej brigády mali rovnakú organizáciu (*pozri schému 3*).

Výsadbkový prápor mal 54 dôstojníkov, 101 poddôstojníkov a 366 vojakov. Vyzbrojený bol 25 ľahkými guľometmi, 11 pancierovkami 27 mm, 6 ťažkými guľometmi, 2 protiletadlovými guľometmi 12,7 mm, 6 mínometmi 82 mm, 2 kanónmi 37 mm, 4 tarasnicami 21 mm, 462 samopalmi, 112 pištoľami, 25 odstrelovačskými puškami. Velenie a riadenie zabezpečovalo 20 rádiostanic RF-11, jedna RM-31P, deväť RO-21 a štyri navádzacie rádiostanice.

Vo výsadbkovom delostreleckom oddieli bolo 41 dôstojníkov, 82 poddôstojníkov a 163 vojakov. Jeho organizačná štruktúra je na *schéme 4*.

Rozhodnutím MNO-VVV čj. 0076²⁹ z 26. 9. 1953 bolo dňom 31. októbra výsadbkové výcvikové stredisko Košice²⁸ zrušené s tým, že jeho funkcie preberie rozšírená brigádna výsadbková škola v Košiciach.

S tým súviseli aj zmeny v brigádnej výsadbkovej škole, ktorá plnila úlohy poddôstojníckej školy (*pozri schému 5*).

V konečnej podobe v roku 1953 mala 38 dôstojníkov, 49 poddôstojníkov, 27 vojakov, t. j. 114 mužov stáleho stavu a 203 žiakov.

Veliteľstvo výsadbkovej brigády (v dokumentoch je označovaná zásadne takto, bez číselného kódu 22., či dokonca 11.) bolo zriadené výnosom MNO čj. 001045/OMS-1952.29. Dislokované bolo v Prešove spolu s brigádnyimi jednotkami (veliteľská rota, autorota, rota technického zabezpečenia a prieskumná čata), kým ženijná rota, protiletadlová batéria, chemická čata a balónová rota boli dislokované v Košiciach.

Oproti pôvodným predstavám bola však výnosom MNO z 28. 3. 1952 zrušená klzáková letka sovietskych klzákov C-25 (dosiaľ vo výsadbkovom učilišti) a bola začlenená do 1. leteckého dopravného pluku).³⁰ Taktiež bolo zrušené výsadbkové učilište (veliteľ kpt. Viliam Sloboda) a jeho úlohy preberalo výsadbkové výcvikové stredisko, lenže aj to bolo k 1. 11. 1953 zrušené.

Ďalej bol 71. výsadbkový prápor „Československých parašutistov“ na základe rozhodnutia MNO-GŠ-OP z 19.9.1952 redислоkovaný z posádky Zákupy do Prešova a výsadbková škola umiestená do Košíc.³¹

K 7. 3. 1952 bola vykonaná redислоkácia odlúčenej časti 172. mechanizovaného výsadbkového práporu zo Sabinova do Košíc tak, aby mohol byť reorganizovaný na tretí výsadbkový prápor budovanej brigády.³²

Výsledkom reorganizácie výsadbkového vojska bolo vytvorenie nových útvarov a jednotiek, z ktorých boli nariadením MNO-GŠ čj. 004585/OMS z 30.12.1952 dňom 1. 1. 1953 výsadbkovej brigáde podriadené:

- 72. výsadbkový prápor (VÚ 3266) v Košiciach,
- výsadbková protiletadlová batéria (VÚ 3269) v Košiciach,
- balónová rota výs. brigády (VÚ 3292) v Košiciach,

²⁸VHA Praha, fond MNO-VVV 1953, kr. 142, 48/1/3 – 16, 20, 25.

²⁹VHA Praha, fond MNO-GŠ-VVV, 1952, kr. 114, 77/1/1-1.

³⁰VHA Praha, fond MNO-GŠ-VVV, 1952, kr. 113, 27/1/4.

³¹VHA Praha, fond MNO-VVV 1952, kr. 114, 77/2/1 – 17.

Za veliteľa 71. výsadbkového práporu bol vymenovaný kpt. František Mansfeld (Rozkaz MNO č. 922/51 z 25. 10. 1951).

VHA Trnava, f. 1391, kr. 3).

³²VHA Praha, fond MNO-VVV 1952, kr. 114, 77/2/1 – 3.

- spojovacia rota v.ys. brigády (VÚ 4402) v Prešove,
- brigádna výsadková škola (VÚ 3836) v Košiciach,
- kým Veliteľstvu výsadkového vojska boli priamo podriadené:
- výsadkové výcvikové stredisko (VÚ 5739) v Košiciach,³³
- výskumná stanica a opravovňa padákov (VÚ 8007) Boreček.

Útvary boli organizované z doterajších útvarov, pričom boli zároveň zrušené: 172. výsadkový mechanizovaný prápor, výsadkové učilište a spojovacia čata výsadkovej brigády.³⁴

V priebehu siedmich mesiacov roku 1952 bol sformovaný výsadkový zväzok v sile 2800 mužov. Jeho veliteľom sa stal pplk. Michal Kričfaluši, vo funkcii však pôsobil len krátko, pretože v septembri prevzal funkciu veliteľa výsadkového vojska. Jeho náčelníkom štábu sa stal pplk. Emil Čaplovič. Brigáde dočasne velil pplk. Štěpán Bunzák.

V novembri 1952 sa začalo prezbrojovanie výsadkových práporov, delostreleckých výsadkových oddielov (a aj výsadkového výcvikového strediska) podľa nových tabuliek mierových počtov protitankovými kanónmi 57 mm vz. 43S a kanónmi 76 mm vz. 42S.³⁵ Tieto zmeny však už súviseli s realizáciou „Výhledového plánu výstavby čs. armády“ zo 14.11.1953, ktorý pre rok 1954 predpokladal

a) vnútornú reorganizáciu 65., 71. a 72. výsadkového práporu, ktorá spočívala v doplnení práporu 3. rotou v sile troch čiat s troma družstvami, každé v sile 9 mužov. Tým sa zvýšil počet brigády o 174 mužov.

b) vnútornú reorganizáciu výsadkovej protiletadlovej batérie tak, aby mala 3 čaty PLK 30 mm namiesto doterajšej jednej čaty PLK 30 mm a dvoch čiat protiletadlových guľometov 12,7 mm, čím vzrástla palebná sila brigády.³⁶

Konečná podoba výsadkového vojska po reorganizácii bola takáto:

1. novo vytvorené Veliteľstvo výsadkovej brigády v Prešove. Za veliteľa brigády po pplk. M. Kričfalušim, ktorý sa stal veliteľom Veliteľstva výsadkového vojska MNO, bol určený pplk. Štěpán Bunzák (18. 9. 1952 – 6. 7. 1953), v zastúpení velili mjr. Teodor Pola a z poverenia náčelník štábu mjr. Ivan Kutín (7. 7. – 19. 9. 1953). Dňa 20. 9. 1953 velenie prevzal mjr. Ľudovít Fabula. Od 1. 10. 1954 sa veliteľom brigády stal pplk. František Mansfeld.
2. Zreorganizovaný 65. výsadkový prápor (s novou tankobornou rotou) v Prešove. Od 11. 10. 1953 mu bol prepôžičaný čestný názov Karpatský. Práporu velil po mjr. Miroslavovi Kňourekovi kpt. Nikolaj Rusnák a do zrušenia práporu mjr. Michal Paluška.
3. Zreorganizovaný 71. výsadkový prápor Čs. parašutistov, takisto s novou tankobornou rotou. V roku 1953 mu bol zmenený historický názov na 71. výsadkový prápor Hrdinu ZSSR pplk. Antonína Sochora. Dislokovaný bol v Prešove. Práporu v čase od 10. 10. 1952 – 20. 9. 1953 velil mjr. Karel Komínek. Potom do 6. 7. 1955 kpt. Josef Mrázek.
4. 72. výsadkový prápor v Košiciach (veliteľ kpt. Miloslav Česal od 13. 10. 1952 do 26. 9. 1955), vytvorený na báze 172. mechanizovaného výsadkového práporu (veliteľ škpt. Anton Kupec).
5. 173. výsadkový delostrelecký oddiel v Sabinove (po svojej vnútornej reorganizácii a postavení novej protitankovej batérie). Oddielu velil kpt. Václav Tabák.

³³Po reorganizácii výsadkového vojska spojenej s redizlokáciou prevažnej väčšiny útvarov a zariadení na Slovensko bolo treba vyriešiť problém výcvikovej základne pre špeciálu prípravu výsadkárov. Bolo neúnosné chodiť na výcvik do výcvikového priestoru v Čechách. Preto úsilie nájsť na Slovensku vhodný priestor pre výcvikovú výsadkovú základňu bolo priam horúčkavité. Pretože ani vojenský výcvikový priestor v Kamenici nad Cirochou, vyčlenený ako cvičisko výsadkového vojska, nevyhovoval, hľadalo Veliteľstvo výsadkového vojska vhodný priestor pri Prešove. Pôvodný návrh predstavoval komplexne vybavené cvičisko na rozlohe 420,18 ha. V priebehu rokovani bolo vypustených 335 ha lesa a cvičisko zredukované na 140,17 ha. Nakoniec sa ani tento návrh nerealizoval. VHA Praha, fond MNO-GŠ-VVV, 1952, kr. 114, 88/1/7 – 6.

³⁴VHA Praha, fond MNO-VVV, 1952, kr. 113, 48/1/2 – 38.

³⁵VHA Praha, fond MNO-VVV, 1952, kr. 113, 7/3/1 – 6.

³⁶VHA Praha, fond MNO-VVV, 1953, kr. 1402, 1/1/1 – 2.

6. Novoutvorená výsadková protiletadlová batéria v Sabinove.
 7. Novoutvorená brigádna výsadková škola.
 8. Výsadkové výcvikové stredisko, ktoré bolo vytvorené z reorganizovaného výsadkového učilišťa v Stráži p/R., redislokovaného do Košíc.
- Zo zrušeného výsadkového učilišťa boli vyčlenené ako samostatné útvary:
9. balónová rota výsadkovej brigády v Košiciach,
 10. výskumná stanica a opravovňa padákov Boreček,
 11. ústredný výsadkový sklad (po vnútornej reorganizácii) v Košiciach.³⁷

Permanentné reorganizácie a redislokácie výsadkového vojska, problémy s výcvikovou základňou a s materiálnym vybavením mali približne do roku 1955 negatívny vplyv na úroveň výcviku, kvalitu prípravy a vycvičenosť príslušníkov výsadkového vojska. Svoju úlohu zohrávalo aj nasadenie vojakov do národného hospodárstva.

Výsadkové vojsko vo výcvikovom roku 1952/1953 splnilo výcvikové programy na 87,6 percenta. Bolo konštatované, že hodnota výsadkovej brigády síce vzrástla, ale nedosiahla potrebnú úroveň.³⁸

Pochopiteľne, to sa odrazilo v hodnotení výsadkovej brigády:

„Výsadková brigáda je pripravená na boj. Je schopná plniť úlohy v útočnom i obrannom boji. Štáby s menšími ťažkosťami sú schopné vykonať plánovanie výsadkovej operácie a riadiť boj. Prácu štábov však nepriaznivo ovplyvňovali malá skĺbenosť, operatívnosť, iniciatíva a nedostatok praktických skúseností.

Výsadková brigáda je bojaschopná ako pozemná jednotka. Ako výsadková jednotka má však málo klzákov a vozidiel schopných vzdušného transportu – ako výsadková nie je bojaschopná.“³⁹

Vo výcviku došlo v priebehu výcvikového roku 1953/1954 k podstatným zmenám: výsadkové vojsko bolo postupne vybavené sovietskym materiálom (padáky, zásobníky, klzáky, čiastočne aj lietadlá), prišli sovietski poradcovia, zásadne sa zmenil nielen spôsob vykonávania výsadkovej prípravy, taktickej prípravy a prípravy veliteľov a štábov, ale aj spôsob použitia výsadkových jednotiek. Od predošlého výcviku drobných výsadkov a decentralizovanej činnosti v nepriateľskom tyle sa prešlo k centralizovanej činnosti výsadkových praporev a brigády posilnenej ťažkými zbraňami.

Lenže stále sa cvičilo v podstate podľa skúseností a noriem bojovej činnosti v podmienkach konvenčnej vojny tak, ako sa utvárali v závere druhej svetovej vojny. Výcvikové dokumenty pre rok 1952/1953 sa o použití jadrových zbraní ešte nezmieňujú. Až v doplnku k návrhu smeríc ministra národnej obrany pre operačnú prípravu vo výcvikovom roku 1953/1954 bolo vyšším veliteľom a štábom uložené študovať problematiku zbraní hromadného ničenia, najmä jadrových zbraní. Vojská začali cvičiť podľa nových poriadkov a predpisov, ktoré vychádzali z novej sovietskej doktríny a orientácie na prípravu na boj v podmienkach obojstranného použitia jadrových zbraní, až v priebehu výcvikového roku 1954/1955.

Až do mája 1955 nedošlo v zložení armády k vážnejším zmenám. Výsadkové vojsko tvorilo stále iba percento z celkového počtu armády a proti roku 1950 sa táto hodnota nezmenila.

Koncom roka 1954 bola na základe československo-sovietskej dohody naplánovaná ďalekosiahla prestavba čs. armády a spracovaný bol aj plán prezbrotienia armády do roku

³⁷VHA Praha, fond MNO-VVV, 1952, kr. 113, 38/1/2 – 3

Jednotlivé výsadkové prápory mali od roku 1955 tieto historické názvy: 65. Karpatský, 71. Národného hrdinu Jana Švermu, 72. Hronský. V roku 1959 bol historický názov 22. výsadkovej brigády na návrh Hlavnej politickej správy a odporúčenia Vojenského historického ústavu zmenený na 22. výsadková brigáda Banská-Bystrická a z jej bojovej zástavy odobrali 2 čs. vojnové kríže z roku 1939. Dôvod bol prozaický – neznalosťou pracovníka MNO mali 22. výsadková brigáda a 2. divízia totožné tradície...

VHA Praha, f. MNO-HPS, 1959, kr. 163, zl. 2/1-1, 2, 3

³⁸VHA Praha, fond MNO-VVV, 1953, kr. 142, 43/3/3 – 22.

³⁹Tamže.

1959. Vyplyvalo to nielen z členstva vo Varšavskej zmluve, ale aj z objektívnej potreby vývoja vojenstva, v tom čase čoraz viac ovplyvňovaného nástupom vedecko-technickej revolúcie.

Významným medzníkom vo vývoji výsadekoveho vojska bol vstup Československa do vojensko-politického paktu Varšavskej zmluvy. Vznik spojených ozbrojených síl členských štátov a ich spoločného velenia si vynútil zásadné zmeny vo vojenskej doktríne, v legislatíve, v organizačnej štruktúre ozbrojených síl jednotlivých krajín a v ich početných stavoch, v organizácii a v obsahu výcviku.⁴⁰

Uvedené kvalitatívne zmeny ovplyvnili ďalšiu výstavbu výsadekoveho vojska čs. armády. V dôsledku zníženia početného stavu armády v roku 1955 (k 1. 11. boli znížené plánované počty o 37 426 mužov. U vojakov v základnej službe to predstavovalo 15 percent) sa zmenil spôsob rozdeľovania ľudí do jednotlivých druhov vojsk a dislokácia jednotiek výsadekoveho vojska. V závere tohto obdobia výsadekové vojsko tvorili:⁴¹ Veliteľstvo výsadekoveho vojska, Veliteľstvo výsadekovej brigády s autoškoolou výsadekovej brigády a balónovou rotou, ktorá mala 2 čaty. Ďalej sem patrili najmä 3 výsadekové prápory, výsadekový delostrelecký oddiel, brigádna výsadeková škola, autorota, spojovacia rota (bez zrušeného holubníka), prieskumná čata a ústredný výsadekový sklad.

K 1. 11. 1955 bolo zrušené Veliteľstvo výsadekoveho vojska MNO a jeho kompetencie prevzala Správa bojovej prípravy GŠ MNO, konkrétne skupina pre riadenie výsadekových jednotiek pri Správe bojovej prípravy MNO a 22. výsadeková brigáda bola prevedená do podriadenosti veliteľa 2. vojenského okruhu⁴² a krátko na to reorganizovaná na *výsadekový pluk*.⁴³

V procese týchto zmien boli v priebehu roku 1955 niektoré útvary a jednotky zrámcované a došlo aj k čiastkovým dislokačným zmenám: 173. delostrelecký výsadekový oddiel zo Sabiny sa presunul do Prešova, kam prišla z Košíc aj brigádna výsadeková škola.⁴⁴

Vytvorenie výsadekoveho pluku redukovaním počtov výsadekovej brigády o 1114 mužov bolo vynútené znížením počtov výsadekárov o 68,3 percenta, ženistov o 51,9 percenta, prieskumníkov o 68,1 percenta a delostrelcov o 43,8 percenta. Tieto redukcie výrazne ovplyvnili nielen poslanie a úlohy výsadekoveho vojska, ale aj schopnosť vycvičiť pre mobilizované jednotky dostatok mužstva a vytvoriť vojnovú organizáciu výsadekoveho vojska.⁴⁵

Napriek tomu 18. 11. 1955 odovzdal veliteľ výsadekoveho vojska M. Kričfaluši podľa nariadenia NGŠ čj. 0054692-OMS-1955 veliteľovi 2. vojenského okruhu genpor. Františkovi Sedláčkovi 22. výsadekový pluk v plných stavoch. Pluk⁴⁶ mal 1126 mužov zaradených v jednotkách uvedených v *schéme 6*.

Plukovnú palebnú silu predstavovalo 8 ťažkých guľometov, 3 protiletadlové kanóny, 4 štvorhlavňové veľkokalibrové guľomety, 4 protiletadlové dvojkanóny, 4 tarasnice, 8 mínometov 82 mm, 4 mínomety 120 mm, 7 protitankových kanónov 57 mm, 5 kanónov 85 mm, 4 ľahké pechotné ohňomety. Spojenie zabezpečovali rádiostanice (59 RF-11, 15 RO-21, 10 RO-22, 5 RM-31A, 5 RM-31P, 3 RS-41), 7 špeciálnych rádiostaníc pre výsadekové vojsko a 8 navigačných rádiostaníc.

⁴⁰Po začatí Československa do Varšavskej zmluvy proces unifikácie, pochopiteľne, zasiahol nielen vojenskú výstavbu, organizačnú štruktúru, velenie, ale aj materiálne zabezpečenie a formy, metódy a prostriedky prípravy a výcviku výsadekových jednotiek.

Vo velení sa študovali nové sovietske poriadky a predpisy, no najmä prednášky vojenských odborníkov o možnostiach použitia výsadekoveho vojska v nových podmienkach. K daným problémom sa usporadúvali vedecké konferencie a rozvinula sa vlastná vedecko-výskumná práca. Rozvinula sa práca na novom odbornom predpise pre výsadekové vojsko, ktorý zaviedli do praxe až v roku 1961.

⁴¹VHA Praha, fond MNO-VVV, 1955, kr. 354, 48/1/2-2.

⁴²VHA Praha, fond MNO-VVV, 1955, kr. 354, 43/2 - 9.

⁴³VHA Praha, fond MNO-VVV, 1955, kr. 354, 43/2 - 16.

⁴⁴VHA Praha, fond MNO-GŠ-SBP 1956, kr. 437, zl. 42/1/1.

⁴⁵VHA Praha, fond MNO-GŠ-VVV 1955, kr. 376, 38/1 - 5.

⁴⁶Tamže.

Pluk mal mať spolu 154 dôstojníkov, 205 poddôstojníkov, 767 vojakov, t.j. 1126 vojenských osôb a 64 občianskych zamestnancov. Nakoniec bolo 13. 9. 1955 schválené, že v pluku bude 149 dôstojníkov, 211 poddôstojníkov a 759 vojakov, teda 1119 mužov, z toho 126 žiakov.

Lenže takmer súčasne náčelník GŠ genplk. Václav Kratochvíl nariadil premenovať 22. výsadkový pluk (k 1. 11. 1955!) na 22. Banskobystrickú výsadkovú brigádu SNP.⁴⁷ Jej organizačnú štruktúru vidíme na *schéme 7*.

Brigádu tvorili jednotky s uvedeným počtom mužov podľa tabuliek mierových počtov⁴⁸ (*pozri schéma 8,9,10*).

Tylové jednotky výsadkovej brigády mali 88 mužov, zaradených v autočate, v čate tylového zabezpečenia, v hospodárskej časti, delostreleckých dielňach a skladoch, v brigádnej hudbe a ošetrovni.

Návrat k brigádnej štruktúre organizácie výsadkového vojska znamenal doplnenie niektorých zrámcovaných útvarov a jednotiek opäť na plné stavy. Obnovený a doplnený na plné počty bol 65. výsadkový prápor (veliteľ kpt. Vlastimil Gallát), ktorému bola vrátená bojová zástava i vojenská kronika, medzichasom uložené vo Vojenskom historickom ústave.⁴⁹ 65. výsadkový prápor⁵⁰ mal približne 70 dôstojníkov, 400 vojakov a organizáciu uvedenú v *schéme 11*.

Počas tzv. maďarských udalostí⁵¹ v októbri 1956 bola 22. výsadková brigáda (spolu s 10. tankosamohybným plukom 18. streleckej divízie) začlenená rozkazom náčelníka generálneho štábu do 2. údernej skupiny, ktorá mala v priestore Prešov – Humenné pripraviť protiseče a likvidovať ozbrojené formácie maďarských povstalcov v prípade, že by prenikli na Slovensko. Údernej skupine, do ktorej bolo vyčlenených 471 osôb, 31 tankov, 9 samohybných diel, 2 protitankové a 3 protiletadlové kanóny, velil veliteľ 22. výsadkovej brigády pplk. František Mansfeld.

Po reorganizácii vyčlenených vojsk 2. vojenského okruhu na začiatku novembra – keď bol 10. tankosamohybný pluk zaradený do zálohy veliteľa divízie – v 2. údernej skupine zostala iba 22. výsadková brigáda (*pozri schému 11*). V decembri po zrušení opatrení zosilnenej ostrahy hraníc sa útvary brigády vrátili do svojich posádok.

V čate chemickej ochrany boli dve družstvá chemického prieskumu a jedno ohňometné družstvo. V prevádzkovej čate spojovacej roty bolo 5 družstiev (prevádzkové, pohyblivých spojovacích prostriedkov, káblové a 2 družstvá smerových staníc). V rádiovkej čate bolo rádiové družstvo, rádiové družstvo staníc RS-41 a dve družstvá staníc RM 31a.

Podľa plánu výstavby armády na rok 1957/1958 bola v 22. vb zriadená prieskumná rota osobitného určenia, ktorá plnila úlohy prieskumu a diverzie do hĺbky 300 km pod označením 22. výsadková prieskumná rota. Dislokovaná bola pri štábe 22. výsadkovej brigády v Prešove. Prieskumná čata brigády bola reorganizovaná na rotu s troma prieskumnými čatami a rádiovým družstvom a mala 77 mužov (7 vo veliteľskej čate, 30 v 1. prieskumnej čate, po 32 v 2. a 3. prieskumnej čate osobitného určenia, 8 v rádiovom družstve).⁵²

Okrem toho tabuľky mierových počtov, ktoré platili od 1. 11. 1957, znamenali ešte prezbrojenie protiletadlovej guľometnej čaty výsadkového práporu 12,7 mm štvorguľometní vz. 53 a v protiletadlovej batérii výsadkového delostreleckého oddielu vytvorenie tretej čaty 30 mm PLDvK pri súčasnom zrušení dvoch čiat VGPL.

⁴⁷VHA Praha, fond MNO-VCHV 1955, kr. 383, 38/1/1 – 2. Bola to zmena čj. 0054629 OMS z 16. 9. 1955 o organizačných zmenách k 1. 11. 1955. Historický názov, pozri poznámku č. 27.

⁴⁸VHA Praha, fond MNO-OMS 1957, kr. 354, zl. 21/2-2, 3, 4.

⁴⁹VHA Tmava, f. 1391, kr. 1, Vojenská kronika ev. č. MNO 516.

⁵⁰VHA Tmava, f. 1391, 1957, kr. 3. Rozkazy.

⁵¹Pozri ŠTAIGL, J.: Vojenské opatrenia na južnej hranici Slovenska v súvislosti s maďarskými udalosťami na jeseň 1956. In: Vojenské obzory, 2, 1995, č. 3, s. 56 – 80.

⁵²VHA Praha, fond MNO-OMS 1957, kr. 354, 21/2-2, 3, 4.

Od roku 1958 bola 22. výsadková brigáda priamo podriadená námestníkovi ministra národnej obrany a riadená výsadkovou skupinou oddelenia všeobecnej taktiky Správy bojovej prípravy MNO.⁵³ S platnosťou od 1. 10. 1958 organizáciu 22. výsadkovej brigády⁵⁴ okrem veliteľstva tvorili výsadkový prieskumný prápor, výsadkový prápor a rámcový výsadkový prápor, ktorý súčasne plnil funkciu brigádnej školy (pozri schému 12).

Výsadkový prieskumný prápor 22. výsadkovej brigády mal potom takúto organizáciu (pozri schému 13).

Výsadkový prápor 22. výsadkovej brigády bol organizovaný podľa schémy 14.

K 1. 4. 1960 boli prijaté nové tabuľky mierových počtov.⁵⁵ 22. výsadkovej brigáde stanovili organizáciu a počty osôb, ako ich vidíme na schéme 15.

Výsadkový prieskumný prápor výsadkovej brigády mal 272 príslušníkov (31 dôstojníkov, 16 práporčikov, 69 poddôstojníkov a 156 vojakov) v týchto jednotkách (pozri schému 16).

Výsadkový prápor výsadkovej brigády, v ktorom bolo 419 mužov (51 dôstojníkov, 16 práporčikov, 123 poddôstojníkov, 229 vojakov), mal približne rovnakú organizáciu (pozri schému 17).

Tretí prápor v brigáde bol rámcový. Tvorili ho zrámcované tri výsadkové roty, rámcová tarasnicová rota,⁵⁶ rámcová mínometná rota a zrámcované jednotky bojového zabezpečenia – veliteľská, prieskumná a spojovacia čata. Tabuľky mierových počtov mu predpisovali spolu 47 mužov (14 dôstojníkov, 7 práporčikov a 8 vojakov).

Výsadkové výcvikové stredisko tvorili okrem veliteľstva: veliteľská čata, balónová čata, poddôstojnícka škola, ošetrovňa, dielne a sklady. Početný stav bol stanovený na 89 mužov (24 dôstojníkov, 26 práporčikov, 8 poddôstojníkov a 31 vojakov).

Balónová rota bola zložená z čaty pilotov balónov a z čaty obsluhy balónov. Mala 4 dôstojníkov, 14 práporčikov, 2 poddôstojníkov a 13 vojakov.

Prehľad počtov útvarov a zložiek 22. výsadkovej brigády

útvár	dôst.	práp.	podd.	mužstvo	spolu
velít.	45				45
JBZ	52	41	39	79	211
vpzpr	31	16	69	156	272
vpr	51	16	123	229	419
vpr rám	14	7	18	8	47
VVS	24	26	8	31	89
balónr	4	14	2	13	33
spolu	221	120	259	516	1116

V roku 1960 pplk. Pelc a pplk. Krátky z MNO vypracovali a predložili koncepciu perspektívneho budovania výsadkových jednotiek,⁵⁷ v ktorej na základe nových zásad vedenia operácie a boja vyzdvihli význam výsadkového vojska a prezentovali takéto závery:

- v priebehu tretej päťročnice (t. j. v rokoch 1960 – 1964) zvýšiť silu 22. výsadkovej brigády,
- v každej motostreleckej divízii vycvičiť jeden motostrelecký prápor ako výsadkový,
- vo všetkých divíziách utvoriť prieskumné prápory a ich časti vycvičiť ako výsadkové. Takto vycvičený prápor použiť ako taktický vzdušný výsadok a výsadkovú brigádu používať ako operačno-taktický výsadok.

⁵³VHA Praha, fond MNO-Sekr. NMNO 1958, kr. 40, zl. 18/2 – 11.

⁵⁴VHA Praha, fond MNO-OMS 1959, kr. 334, 21/2-1, resp. 1959, kr. 329, zl. 21/2-1.

⁵⁵VHA Praha, fond MNO-IMS 1960, kr. 432, zl. 21/2-1.

⁵⁶K 1. 10. 1961 reorganizovaná na protitankový oddiel (37 dôstojníkov, 15 práporčikov, 56 poddôstojníkov, 83 mužstva, spolu 191 mužov).

⁵⁷VHA Praha, fond MNO/NMNO 1960, kr. 37, zložka 18/2 – 5.

Koncepcia predpokladala redislokáciu 22. výsadkovej brigády do posádok Prostějov a Holešov, v priestore Luštěnice zriadiť výsadkové výcvikové stredisko 1. armády a (v roku 1961) výsadkové výcvikové stredisko 4. armády vo Vysokom Mýte. Koncepcia ďalej predpokladala doplniť na plné stavy tretie výsadkové roty 65. a 71. výsadkového práporu, vytvoriť predpoklady na postavenie tretieho výsadkového práporu (72. vpr) a v roku 1962 tento prápor postaviť na plných stavoch a napokon – rozšíriť brigádnú poddôstojnícku školu.

V konečnej podobe mali organizačnú štruktúru 22. výsadkovej brigády v roku 1965 tvoriť 3 výsadkové padákové prápory, poddôstojnícka škola, protitankový výsadkový delostrelecký oddiel, spojovacia rota, ženijná rota, prieskumná rota, rota chemickej ochrany, balónová rota a tylo brigády.

Navrhovaná koncepcia však nebola prijatá, pretože bola v rozpore s koncepciou rozvoja armády. Všetci hlavní funkcionári ju principiálne odmietli. Časť z doslova malicherných dôvodov, no ďalšie protiargumenty boli skutočne na mieste. Napríklad návrh vôbec nepočítal s vrtuľníkovými výsadkami, nepočítal ani s vývojom dopravného letectva a pod. Jediné, čo GŠ-OMS rešpektoval, bolo zriadenie výsadkových výcvikových stredísk, reorganizáciu brigádnej protitankovej batérie na protitankový oddiel a zriadenie výsadkového skladu.

MNO v roku 1960 tiež rozhodol cvičiť v každej motostreleckej divízii jeden prápor ako padákový. Na to bolo nariadené vytvoriť výsadkové výcvikové strediská s kapacitou dvoch motostreleckých práporov. Výcvik mal trvať 6 – 8 týždňov. Pri veliteľstvách 1. a 4. armády mali byť zriadené sklady výsadkového materiálu.

V konečnom dôsledku bola prijatá aj redislokácia jednotiek brigády do navrhovaných posádok. Od júla do septembra 1960 boli do posádky Holešov redislokované: z Prešova 22. výsadkový prieskumný prápor, 65. výsadkový prápor a zo Sabinova brigádne sklady. Do posádky Prostějov boli redislokované: veliteľstvo 22. výsadkovej brigády, brigádne jednotky, poddôstojnícka škola z Prešova a 71. výsadkový prápor.⁵⁸

Tým sa skončila história výsadkových jednotiek čs. armády na Slovensku.

O. V A N Ě K: FALLSCHIRMSTRUPPEN DER TSCHECHOSLOWAKISCHEN ARMEE IN DER SLOWAKEI IN DEN JAHREN 1950 – 1960.

Die Studie befasst sich mit der Entstehung und Entwicklung der Einheiten und Verbände der Fallschirmstruppen in der Slowakei in den 50. Jahren, hauptsächlich aber mit der Entwicklung der Organisationsstruktur und Dislokation.

Auf Grund der Resultate aus dem zweiten Weltkrieg entstanden Fallschirmstruppen in allen modernen Armeen, die Tschechoslowakische Armee nicht ausgenommen, trotz der uneinigen Ansichten zu dem Zweck ihrer Benutzung. Der Vorbestimmung zur Erfüllung von Aufgaben in dem feindlichen Hinterland entsprach auch die Organisation der Fallschirmstruppen, Vorbereitung und Ausbildung, Bewaffnung und Ausrüstung. Die Entwicklung der Organisation und die Modifikationen in der Dislokation der Einheiten und Verbände der Fallschirmstruppen wurden von den wirtschaftlichen und politischen Bedingungen in der Gesellschaft, der Entwicklung des Militärs als Folge der wissenschaftlich-technischen Revolution und der Bedürfnisse der Verteidigungsfähigkeit des Staates bestimmt.

Fallschirmstruppen als eine eigenständige Waffengattung entstanden in der Tschechoslowakei im Jahre 1948. Die Grundlage der Konzeptvorstellungen, die im Kommando der Luftwaffe, so wie auch im Kommando der Infanterie des Hauptstabes entstand, stellte eine Verallgemeinerung der militärischen Erfahrungen dar, in der Zeit, wo man die Schaffung einer Fallschirmstruppe und im Falle eines Krieges einer Division überlegte.

Fallschirmstruppen sollten als organische Fallschirmstruppen oder als nichtorganische Fallschirmstruppen eingesetzt werden. Die organischen Fallschirmstruppen (d.h. die ganzen Einheiten und Verbände) erfüllten die Aufgaben der taktisch-operativen Landung in das Hinterland des Feindes, wobei die Funkkompanie die Kommunikationsaufgaben und die Stoßkompanie die Diversions- und Destruktionstätigkeit übernommen hat. Bei den nichtorganischen (kleineren, mittleren und größeren) Landungen erfüllten die Truppen Diversions- und Nachrichtentätigkeiten, Sabotageaktionen, Subversive- und Partisanaktionen. Diesen Vorstellungen entsprach auch die Richtung der Ausbildung.

⁵⁸VHA Praha, fond MNO/NMNO 1960, kr. 37, zl. 18/2 – 6 a 18/2 – 9.

Die Fallschirmstruppen als ein eigenständige Teil der Armee entstand am 15.8.1948. Seine Kommandanten waren sukzessive Brigadengeneral K. Paleček, Oberst A. Kováč und Oberst M. Kričfaluši. Die erste Fallschirmstruppe in der Slowakei wurde im Frühling 1950 gegründet. Im Verlauf der Reorganisation der Armee im Jahre 1952 wurde in der Ostslowakei der Kern der Tschechoslowakischen Fallschirmstruppen konzentriert. Die Entwicklung der Fallschirmstruppen in den Jahren 1951 – 1953 war im Zeichen des beschleunigten Aufbaues einer mächtigen Armee. Die Fallschirmstruppen stellten in dieser Zeit 1% der Armee dar.

Im Oktober 1951 wurde der 172. Mechanisierter Fallschirmsbataillon in Košice und Sabinov und die 173. Fallschirmsartillerietruppe gegründet. Noch im Juni wurde das zentrale Fallschirmslager gegründet und weitere interne Reorganisationen in den Einheiten und Verbänden durchgeführt. Zu den Hauptveränderungen kam es jedoch im Jahr 1952. Das Kommando der Fallschirmstruppen unterlag dem Kommando der Fallschirmsbrigade in Prešov, drei Fallschirmsbataillone, aus denen zwei in der Slowakei waren, wo auch das Zentrale Fallschirmslager und der militärische Übungsplatz waren. In der Tschechei blieb außer den 71. Fallschirmsbataillon nur die Fallschirmslehranstalt. Im Verlauf der 50. Jahre wurde die Eingliederung in die sowjetische Militärdoktrine fortgeführt. Dieser Prozeß endete in der Entstehung des Warschauer Paktes im Jahre 1955. Diese qualitativen Änderungen beeinflussten den weiteren Aufbau der Fallschirmstruppen der Tsch. Armee. In folge der Reduktion des Militärstandes um 37 426 Männer kam es zu Änderungen in der Dislokation der Fallschirmstruppen. Am 1.11.1955 wurde das Kommando der Fallschirmstruppen des Nationalverteidigungsministeriums (MNO) aufgelassen, die 22. Fallschirmsbrigade wurde dem Kommandanten des 2. Wehrkreises untergeordnet und auf ein Fallschirmsregiment reorganisiert. Fast gleichzeitig ordnete der Chef des Generalstabes das Umbenennen in die 22. Banskobystrická Fallschirmsbrigade des Slowakischen Nationalaufstandes (SNP) an. Am ende dieser Periode waren die Fallschirmstruppen aus dem Kommando der Fallschirmsbrigade und drei Hauptteilen: 3 Fallschirmsbataillone und eine Fallschirmsartillerietruppe zusammengesetzt. Ab den Jahr 1958 war die 22. Fallschirmsbrigade direkt dem Stellvertreter des Nationalverteidigungsministers untergeordnet. Die 22. Fallschirmsbrigade setzte sich jetzt aus dem Fallschirmserkundungsbataillon, Fallschirmsbataillon und dem Rammenlandungsbataillon zusammen, der die Funktionen der Brigadenschule übernahm und aus anderen Sicherungs- und Hinterlandseinheiten.

Am Beginn der 60. Jahre wurde das Dislokationszentrum nach Mähren übertragen, wo von Juli bis September 1960 das Kommando der 22. Fallschirmsbrigade aus Prešov, der 22. Fallschirmserkundungsbataillon, der 65. und 71. Fallschirmsbataillon wie auch Brigadeeinheiten, Unteroffizierschule und die Brigadenlager aus Sabinov versetzt wurden. Das Zehnjährige Wirken der Fallschirmstruppen in der Slowakei stellt den Schwerpunkt des Aufbaues, der Vorbereitung und der Tätigkeit dar. Im Jahre 1963 hörte die Existenz der Fallschirmstruppen als einer eigenständigen Waffengattung auf.

Schéma 1: ORGANIZÁCIA 65. VÝSADKOVÉHO PRÁPORU (1950)

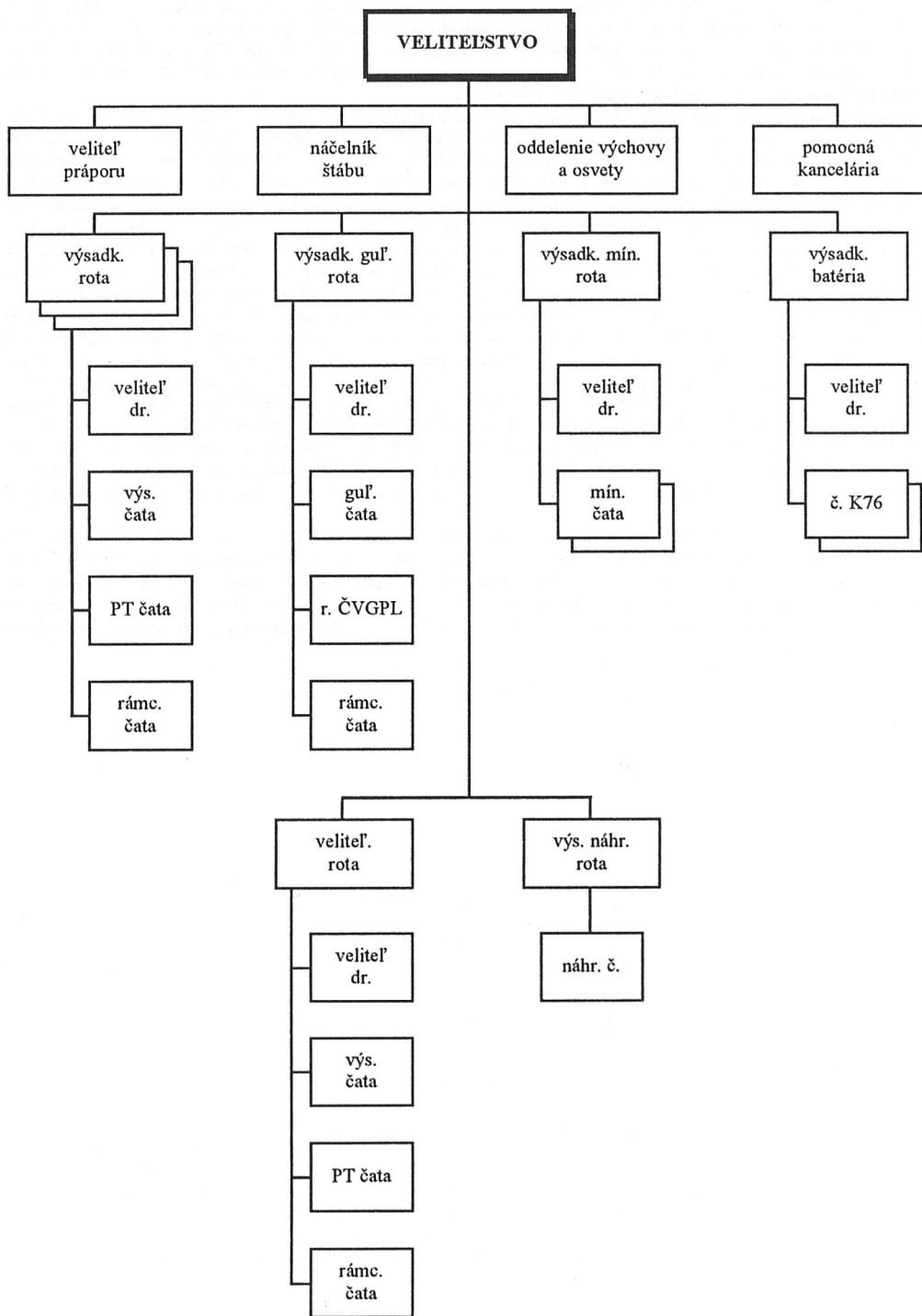

Schéma 2: ORGANIZÁCIA VÝSADKOVEJ BRIGÁDY (1952)

Schéma 3: ORGANIZÁCIA VÝSADKOVÉHO PRÁPORU VÝSADKOVEJ BRIGÁDY

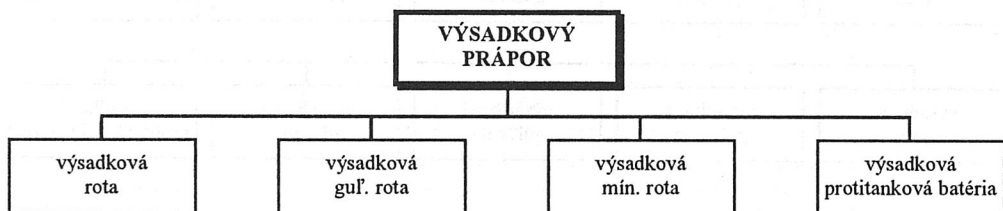

Schéma 4: **ORGANIZÁCIA VÝSADKOVÉHO DELOSTRELECKÉHO ODDIELU VÝSADKOVEJ BRIGÁDY**

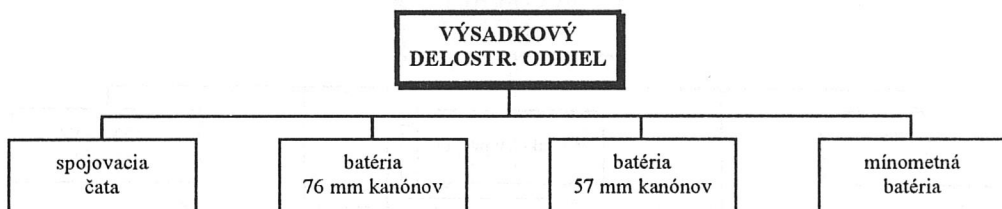

Schéma 5: **ORGANIZÁCIA BRIGÁDNEJ VÝSADKOVEJ ŠKOLY**

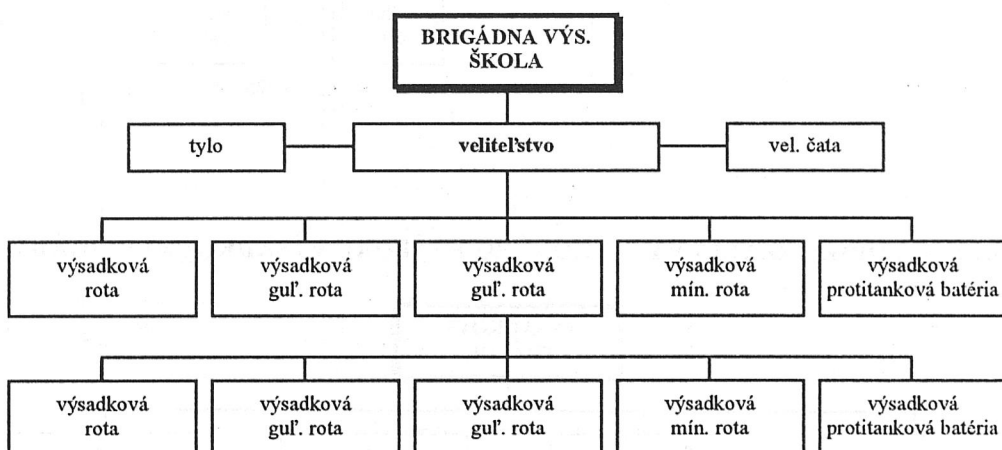

Schéma 6: ORGANIZÁCIA 22. VÝSADKOVÉHO PLUKU

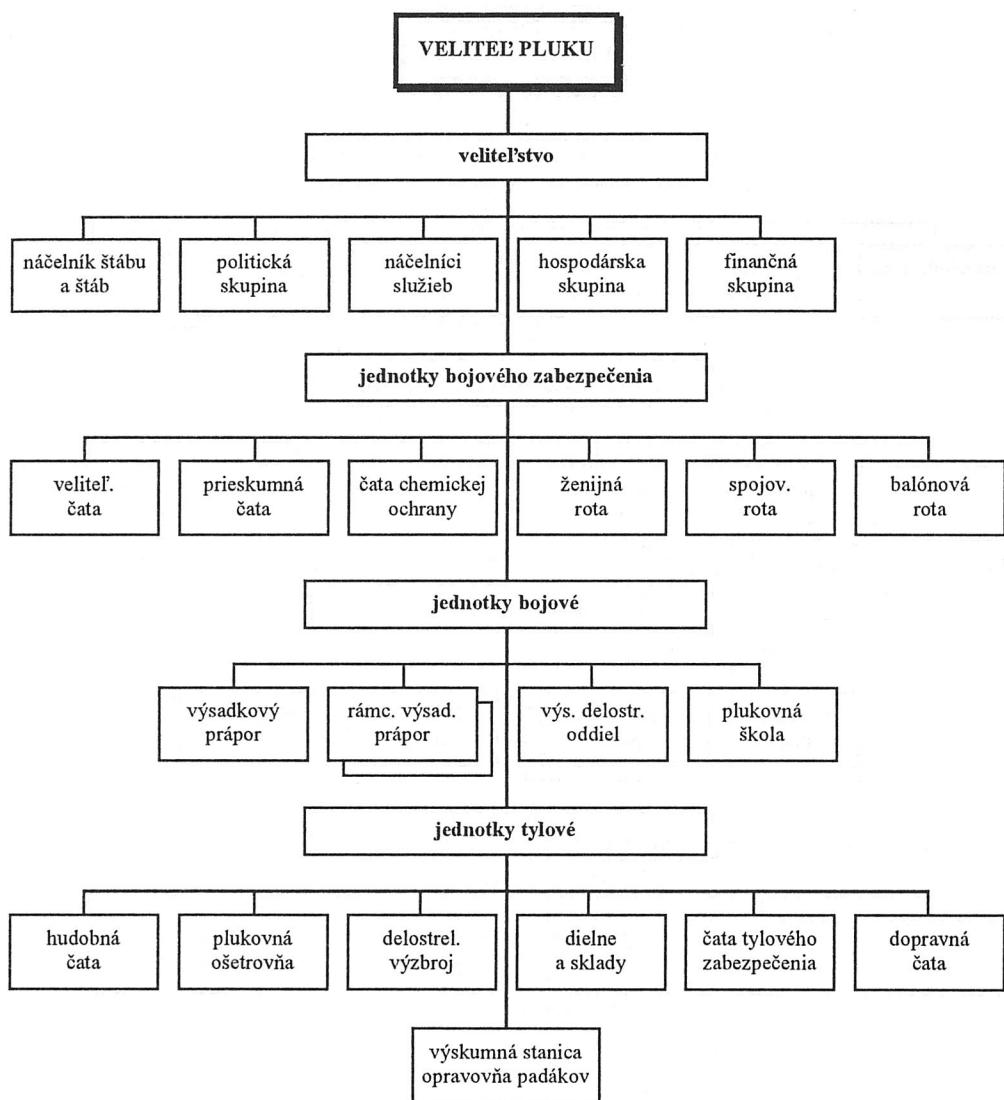

Schéma 7: ORGANIZÁCIA 22. VÝSADKOVEJ BRIGÁDY

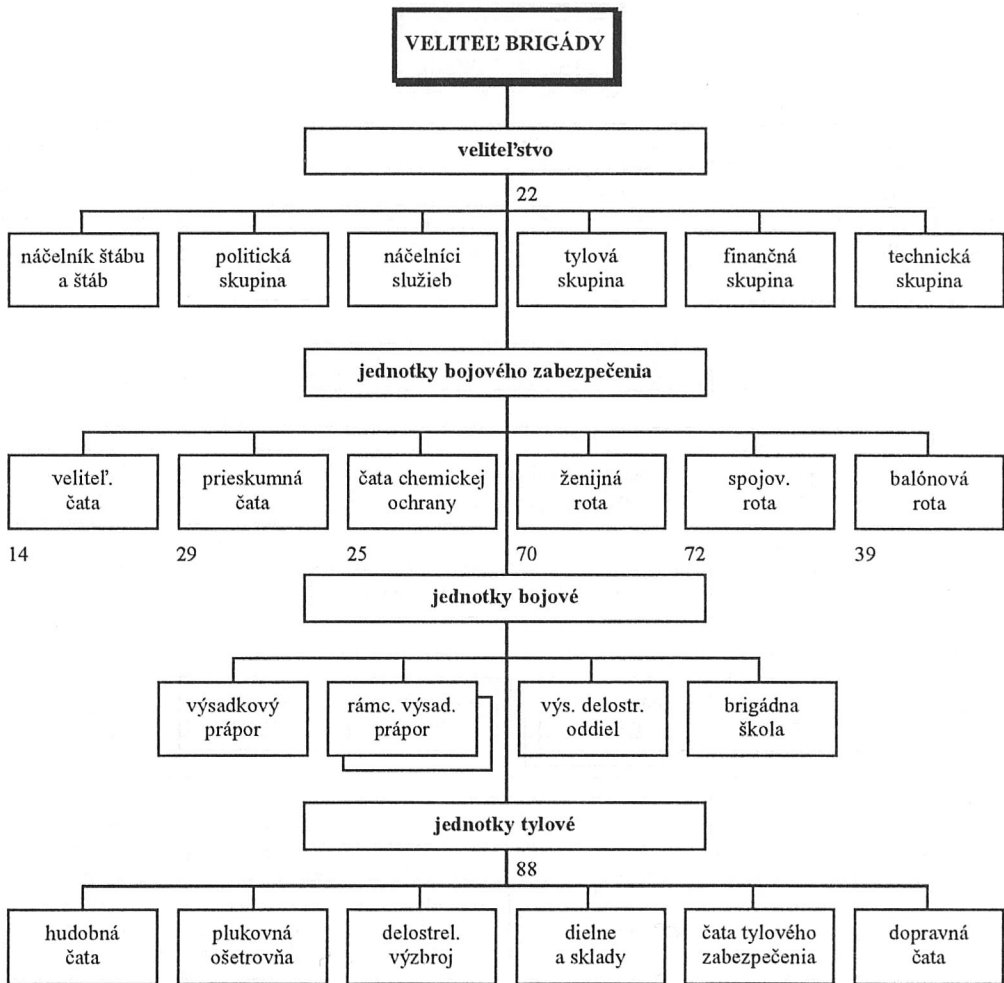

Schéma 8: **ORGANIZÁCIA VÝSADKOVÉHO PRÁPORU VÝSADKOVEJ BRIGÁDY**

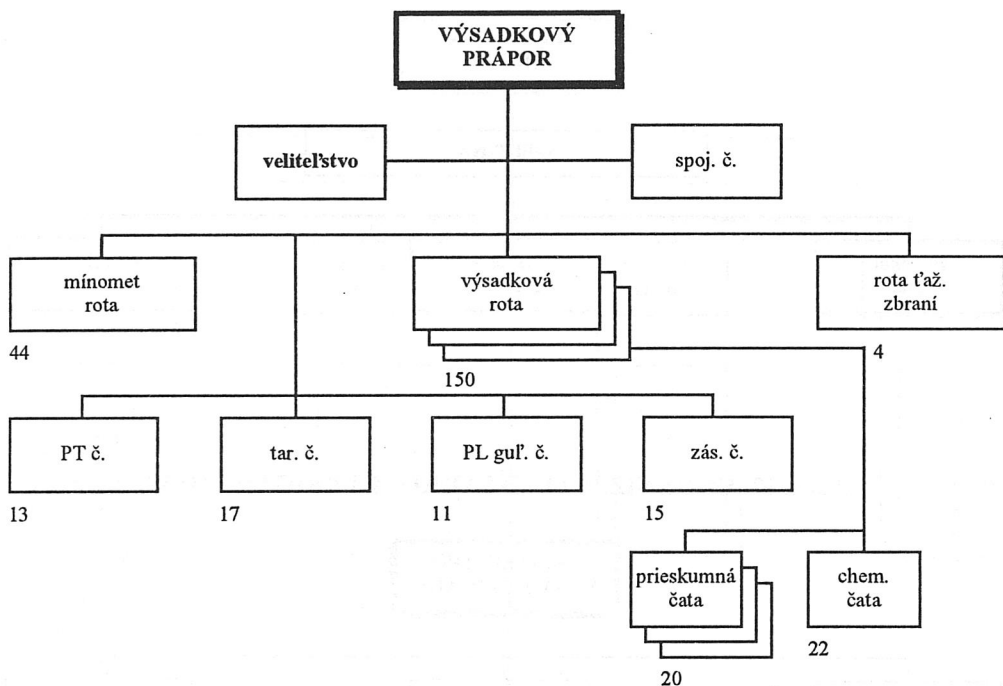

Schéma 9: **ORGANIZÁCIA VÝSADKOVÉHO DELOSTRELECKÉHO ODDIELU VÝSADKOVEJ BRIGÁDY**

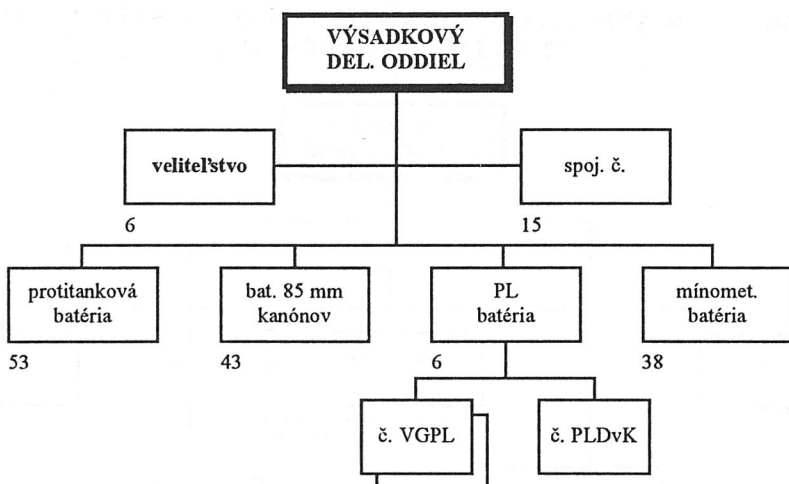

Schéma 10: **ORGANIZAČNÁ ŠTRUKTÚRA BRIGÁDNEJ ŠKOLY**

Schéma 12: **ORGANIZÁCIA VÝSADKOVEJ BRIGÁDY (1958)**

Schéma 13: **ORGANIZÁCIA VÝSADKOVÉHO PRIESKUMNÉHO PRÁPORU 22. VÝSADKOVEJ BRIGÁDY**

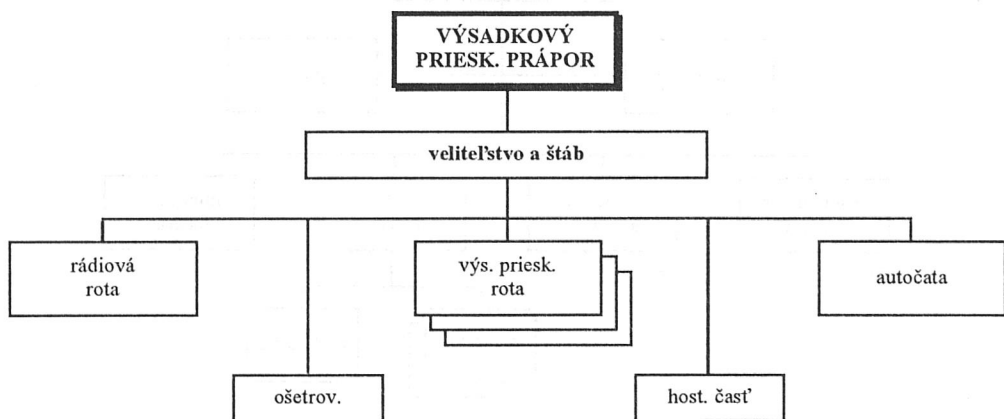

Schéma 11: ORGANIZÁCIA 65. VÝSADKOVÉHO PRÁPORU (1955)

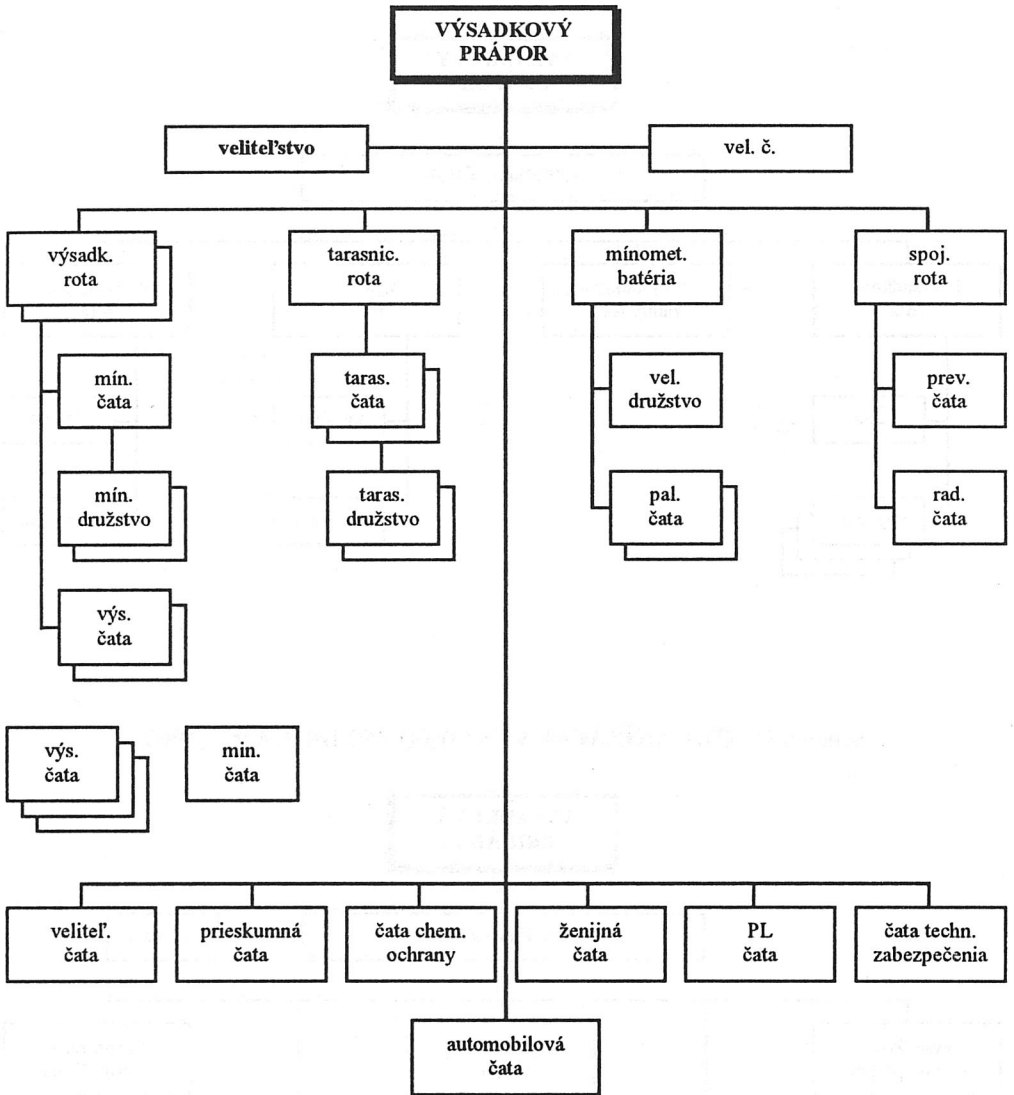

Schéma 14: **ORGANIZÁCIA VÝSADKOVÉHO PRÁPORU
22. VÝSADKOVEJ BRIGÁDY**

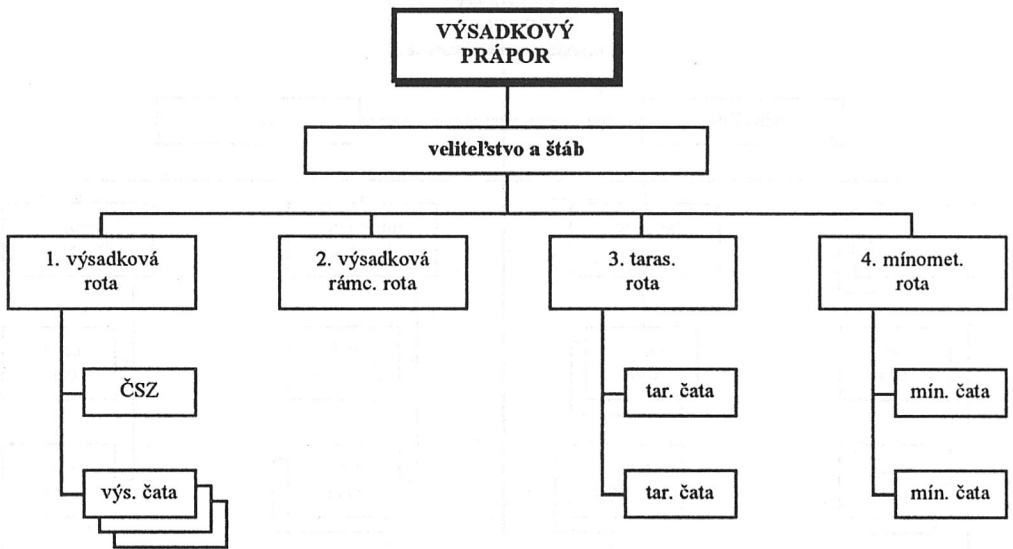

Schéma 15: **ORGANIZÁCIA VÝSADKOVEJ BRIGÁDY (1960)**

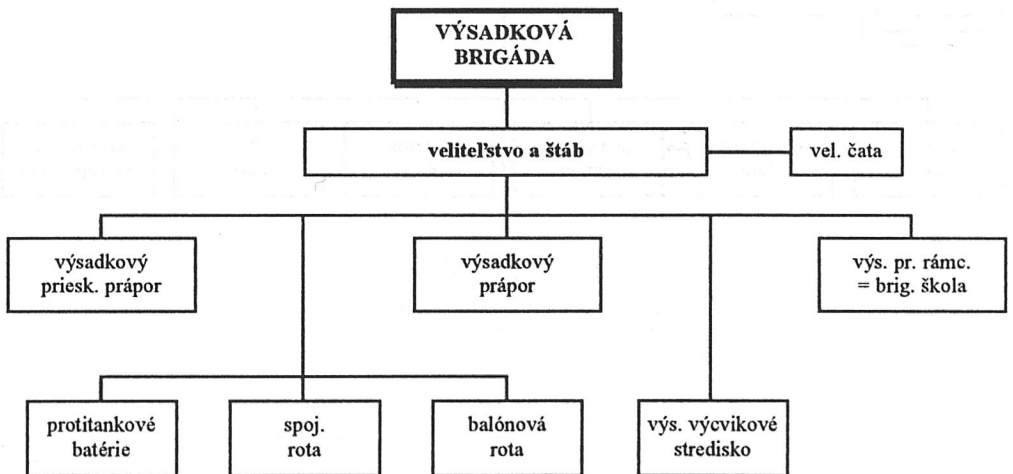

Schéma 16: **ORGANIZÁCIA VÝSADKOVÉHO PRIESKUMNÉHO PRÁPORU VÝSADKOVEJ BRIGÁDY**

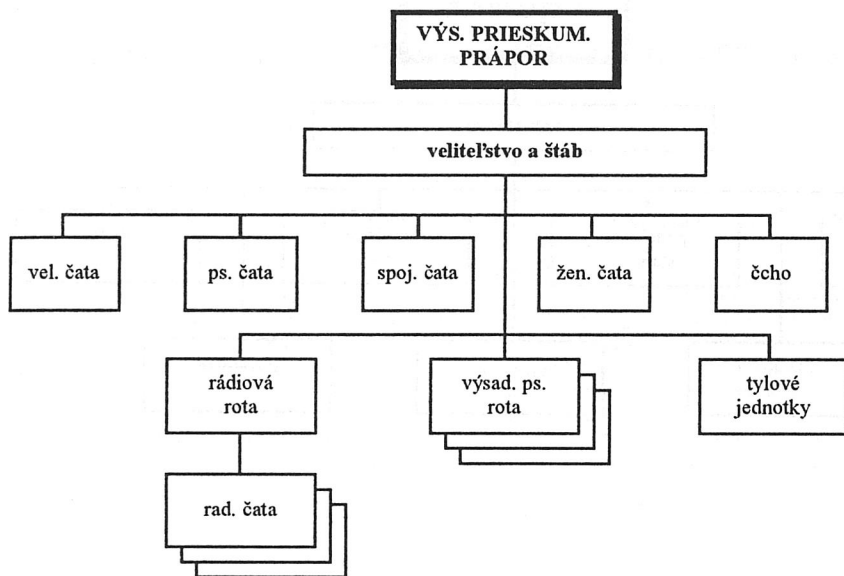

Schéma 17: **ORGANIZÁCIA VÝSADKOVÉHO PRÁPORU**

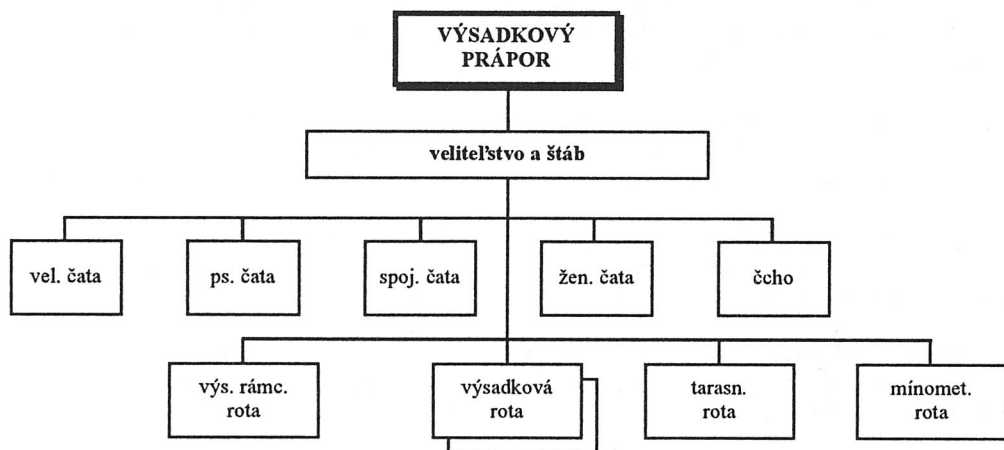

Schéma 18: ORGANIZÁCIA VÝSADKOVÉHO UČILIŠŤA

